

Het Album van Mars "La Vie d'Ostende" (1896)

Van dat onvindbaar geworden album is een paar maanden geleden een facsimile-uitgave verschenen bij Editions Duculot, Paris-Gembloux et Atelier P. Vercken, Paris, 1979. (Prijs : 675 fr.) Het boek wordt ingeleid door de Oostendse conservator Frank Edebau in het Nederlands, het Frans, het Engels en het Duits. Door de zorgen van het Oostends stadsbestuur werden een aantal presentexemplaren aangekocht waarbij dan een los dubbel blad werd gevoegd met, in het Nederlands, een woordje vooraf van Jan Felix, schepen van toerisme, en een historisch-folkloristische bijdrage van Norbert Hostyn.

F. Edebau geeft eerst een summiere biografie van Mars en daarna een synthese van "La Belle Epoque" in Oostende.

Mars was het pseudoniem van Maurice Bonvoisin die, geboren in Verviers in 1849, eerst de wolspinnerij van zijn ouders beheerde maar later de leiding ervan aan zijn broers overliet om zich volledig aan zijn hobby, het tekenen, te wijden. Tekenend reisde hij kriskras door Europa, werkte als succesvol karikaturist mee o.a. aan "L'Illustration" en "Illustrated London News", schreef ook reportages en genoot een internationale faam. Meer dan twintig albums heeft hij gepubliceerd waaronder drie over de Belgische kust. Hij stierf op 28 maart 1912 bij Monte Carlo, na aangereden te zijn door een auto, terwijl hij aan het tekenen was.

Die Mars dus is de uitbeelder van de zorgeloze "Belle Epoque" in Oostende. Na het slopen van de wallen (1865-1868) had de ontluikende badplaats enorme ontplooiingsmogelijkheden gekregen en benuttigd : rechtekking en verbreding van de zeedijk, bouw van pralerige hotels en villa's, een koninklijk chalet (1874), een nieuwe kursaal (1875), een nieuw station (1882), een renbaan (1895). In de "Koningin der Badsteden" vond de rijke bourgeoisie de glitter en glamour van kursaal en casino, concert en theater, modeshow, wedrennen en spelen.

N. Hostyn evoceert Oostende "zoals Mars het kende". Deze schetste in het fascinerend decor van zee en strand, haven en staketsel, dijk en kaai, hoofdzakelijk de mondaine genoegens van de welgestelde badgasten in het zomers Oostende.

De "beati possidentes" die in peperdure hotels logeerden : Osborne, Wellington, Ocean, Splendid ... Daarnaast waren er de veel talrijker ééndagstoeristen die ook eens een bad kwamen nemen. En tenslotte, als pittoreske elementen, de bewoners uit het visserskwartier.

En nu het album zelf. Buiten een foto van Mars (Oostende 1883) met artiestenmuts en schetsboek (p. 4) en een gekleurde reproductie van een gravure van F. Stroobant getiteld "L'Ostende d'autrefois" (p. 13), nl. een gezicht van uit zee op de baden en de dijk, met de oude vuurtoren, het koninklijk paviljoen, twee windmolens, enz. (daterend waarschijnlijk uit 1847, cf. A. Verbouwe, Iconografie van het arr. Oostende, nrs. 525 en 531) zijn er 30 bladen met tekeningen van Mars, waarvan 7 bladen (p. 19, 27, 35, 43, 51, 59 en 67) niet gekleurd zijn. Vier bladen bevatten één grote scène (p. 3, 33, 49 en 71), de overige 3 tot 8 tafereeltjes, naast elkaar geplaatst. Sommige in médaillon of omlijst.

De gekleurde titeltekening (p. 3) suggereert een frivole parodiërende geest die in het album echter niet wezenlijk overheerst. Op een zandhoop, het strand met rollende badcabines dominerend, zit een stevig angeklede jonge baadster met hoofddoek en wapperende haren en buitenmatig ingesnoerd middel tussen sterk geaccentueerde borsten en dijen. Aan haar linkerhand bengelt een kaal dikbuikig badertje. La femme et le pantin ! Als een ongewilde prelude op de roman van P. Louÿs uit 1898. (Al loopt het bij Mars zo'n vaart niet !).

Het volgend blad (p. 15) met een bijzonder levendige scène op het wonderig staketsel (hoe ravissant die wuivende figuren !), met de greppige betwisting van

een cabine en een alleraardigst gezicht op de oude vlaggestok, openbaart ten overvloede het vakmanschap van de kunstenaar : scherpe observatie, heldere compositie, artistieke beheertheid, fijne evocatieve toets, nauwkeurig perspectief, gedempt koloriet, speelse zwier en humor.

Gratie en verfijndheid, suggestief vermogen en een rimpelloze levensblijheid spreken uit de meeste tekeningen en vormen de onweerstaanbare charme van dat platenboek. Erin bladeren is een echt festijn.

Magistraal zet Mars de dijk te pronk, die magnifieke promenade vol statige villa's en elegante wandelaars (p. 49). Hoe smaakvol die scène op het staketsel met de slanke (geflatterde) gestalte van de baardige Leopold II en zijn gezelschap en de ijverige fotografen die op eerbiedige afstand plaatjes schieten (p. 71). Beide prachtige prenten zijn respectievelijk vooraan en achteraan op de omslag van het album gereproduceerd. Wat een raffinement in dat sober tafereeltje, alweer op het staketsel (een geliefkoosd onderwerp), met een lezende dame en, wat op zij, een heer die naar voorbijvarende sloepen kijkt (p. 55).

Met intens gevoel en esthetische visie beeldt Mars de open ruimte uit, de vrije natuur met het lokkende groen en de forse adem van de wind. Wat een idyllisch plekje is de Spuikom (gezien van de huidige Vicognedijk, p. 33). Wat 'n zalig oord de duinen, om er te wandelen (p. 21) of te picknicken (p. 45). Hoe krachtig voel je de wind aan die met lange haren en wijde rokken speelt (vooral p. 15, 17 en 69) of lustig met een hoed over het strand stoeit (een springlevende anekdote, p. 47). En hoe sierlijk tekent Mars zijn dames, graag van de rugzijde gezien, met hun (soms onbarmhartige) wespetaille, hun pofmouwen, uitbundige hoed en onmisbare parasol (vooral p. 15, 35, 43).

De oudere (maar ook de jongere) Oostendenaars moeten Mars dankbaar zijn dat hij, nu verdwenen Oostendse monumenten op ongeëvenaarde wijze heeft vereeuwigd. Niet alleen de boven vermelde oude vlaggestok, buitengewoon bevallig (p. 15), maar ook, en twee keer zelfs, de beiaardtoren van het vroegere stadhuis, eerst gezien van op de Grote Markt (een verrukkelijke tekening, p. 37) en daarna van uit de Kerkstraat (p. 65) ; tenslotte de toren van het oude station, gezien van uit de Kapellestraat (p. 55), twee straatgezichten vol leven en beweging.

Er is nog veel ander Oostends te ontdekken dat de toeristen van Mars tot leven wekt. Allereerst de kaai met de schilderachtige visserstypen en visvrouwen (p. 23, 29, 31, 45, 47, 63), het strand (o.a. garnalenvangst p. 53, pootjebaden p. 59, de ezeltjes p. 19), de dijk met koninklijke villa en (nu verdwenen) paviljoen (p. 61), het Wellingtonfort (p. 19), het Leopoldpark (p. 61), de markkraampjes (p. 17), de kapmantel en lintmuts of kaketute (p. 17, 27, 43, 55, 59, 61).

Als rasecht kunstenaar schenkt Mars ook aandacht aan het detail. Zo ontgaat hem het sportieve element uit die dagen niet, o.a. de fiets -toen nog heel duur- (p. 27 en 61), de kniebroek (p. 15, 27, 47), het fototoestel (p. 15, 17, 21, 31, 47, 71). Ook noteert hij ('n kleine verrassing !) twee Zeeuwse bezoeksters (p. 23 en 31).

In de miniatuurtekening betuigt hij eveneens zijn meesterschap. Talrijke kleine figuurtjes, over het hele werk verspreid, tintelen van leven (b.v. de waterdrager en het sloepje, p. 17).

En toch, niettegenstaande zoveel knapheid en fraaiigheid is niet alles volmaakt. De opwerping dat de visie van Mars te rozig en te zoet is, dat hij idealiseert, is niet ongegrond. Bijna overal duiken alleen glimlachende tevreden gezichten op. Louis, l'Aveugle de l'estacade (p. 23), ziet er zo verzorgd en welvarend uit dat hij de liefdadigheid, waarop, volgens het onderschrift, een beroep gedaan wordt, helemaal niet nodig heeft. Voor vissers en visvrouwen lijkt het leven wolkenloos (o.a. p. 29, 31, 39, 45, 47, 55). Het kraakzindelijk garnalenverkoopstertje (een ragfijn stukje, p. 69) ziet er uit als een mannequin.

Ook de karikaturist in Mars geniet ik minder. Zijn slachtoffers zijn vooral baders en baadsters. De heren (b.v. p. 51 en 63) "dikbuiken in galeiboevenbadpakken" (cf. K. Van Isacker, Mijn Land in de Kering, p. 154), de dames (vooral p. 25, 41, 47, 51) sarcastisch misvormd door steatopygie. De getormenteerde anatomie van sommigen doet me denken aan de Venus van Willendorf. De baadster in het medaillon op p. 47, met snoezig gezichtje en wanstaltig dijkwerk, contrasteert al te sterk met de beeldmoole achtergrond. Naar mijn smaak zijn die zgn. "déesses du bain" (p. 25) - toen allicht een hoogtepunt van erotiek - volumineuze vruchtbaarheidsgodinnen die hier, in dat fraaie geheel, detoneren. En wat de Franse onderschriften bij de tekeningen betreft, hun pigment is door de tijd bijna helemaal opgeteerd. Tenslotte is de titel "La Vie d'Ostende" misleidend. Mars heeft op charmante en vaak beminnelijke wijze slechts een bepaald aspect van het leven in Oostende vastgelegd. Zijn standpunt is beslist eenzijdig. Want naast de uitdagende weelde was er een grimmige realiteit. In zijn inleiding wijst N. Hostyn er op dat "achter al dat volks-pittoreske verscholen ging : grijze ellende, arme kroostrijke vissersgezinnen, met tientallen samengepakt in kleine kamers van gore huizen en vale straatjes". Mars, die zo goed als geen sociale belangstelling had, zag dat niet. Armoede trouwens verkoopt niet. Het klatergoud van de film bewijst dat afdoende. Anderzijds had onze kunstenaar met een waarachtiger titel evenveel bijval veroverd. Om te besluiten, die aanmerkingen nemen het feit niet weg dat "La Vie d'Ostende" een bewonderenswaardig getuigenis is van een stuk Oostends verleden.

G. BILLIET

 Een brochure van Prof. R. Verdeyen uit zijn "Oostendse tijd".

Wij ontdekten in de serie pamfletten van en over de Vlaamse Beweging, een vrij aanzienlijke verzameling die bewaard wordt in de bibliotheek van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (Koningstraat 18, 9000 Gent), een brochure geschreven door Dr. R. Verdeyen te Oostende op 14 januari 1909 en getiteld : "Professorale onzin". De tekst verscheen eerder in het maandschrift "Nieuw Leven", dat onder redactie stond van Adolf Herckenrath, Gust Van Hecke en R. Verdeyen. Het pamflet werd gedrukt te Oostende door Handelsdrukkerij Dhont & Co : afmetingen : 21,5 x 20,5 cm ; voor- en achterplat in rode kleur ; 16 bladzijden. René Verdeyen werd geboren te Zoutleeuw in 1883, promoveerde aan de Rijksuniversiteit te Gent tot doctor in de wijsbegeerte en letteren (afdeling : germaanse filologie) en gaf les in het Middelbaar Onderwijs te Gent, Brussel, Antwerpen, Oostende en Elsene. Op 15 december 1919 werd hij professor in de Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Luik. Hij overleed in 1949 te Luik in de leeftijd van 66 jaar. De tekst van dit strijdschrift is zeer levendig en een hartstochtelijk pleidooi voor de Vlaamse taal en cultuur.

E. SMISSAERT

 Het Heemkundig Museum is toegankelijk iedere zaterdagochtend van 10 tot 12 uur.
 Leden hebben gratis toegang op vertoon van hun lidkaart